

1

מגמות ההתפתחות של הביטוח
הלאומי

היקף התשלומים

תשלומי הגמלאות בכסף ובעין של המוסד לביטוח לאומי – הגבייתיות והלא-גבייתיות – הסתכמו ב-2018 ב-88.8 מיליארד ש"ח, לעומת 84.4 מיליארד ב-2017. סכומים אלה כוללים גם תשלומים אחרים שהמוסד משלם, בעיקר למשרדי ממשלה, על הוצאות לפיתוח שירותים בקהילה והוצאות מינהל ותפעול של מערכת הביטוח הלאומי על כל תחומיה (כ-2 מיליארד ש"ח).

לוח 1: תשלומי גמלאות וגבייה מן הציבור (ללא הוצאות מינהל) (אחוז מהתמ"ג), 2018-1980*

שנה	תשלומי גמלאות		גבייה	
	סך הכל	גמלאות גבייתיות	סך הכל**	דמי ביטוח לאומי***
1980	6.09	4.98	6.77	5.15
1990	8.36	7.04	7.21	5.28
1995	7.23	5.66	7.54	4.21
2000	7.65	6.09	6.00	4.08
2005	6.62	5.31	5.65	3.80
2010	6.60	5.52	5.51	3.68
2011	6.55	5.49	5.41	3.58
2012	6.60	5.58	5.47	3.59
2013	6.42	5.45	5.30	3.46
2014	6.30	5.37	5.45	3.59
2015	6.19	5.36	5.46	3.60
2016	6.12	5.28	5.32	3.49
2017	6.48	5.66	5.28	3.49
2018	6.56	5.77	5.29	3.51

* הערה כללית לנתונים כאחוז מהתמ"ג בדוח כולו: ייתכנו הבדלים לעומת שנים קודמות בשל שינויים למפרע הנעשים בידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

** כולל גבייה למערכת הבריאות.

*** כולל שיפוי האוצר בגין הפחתת דמי הביטוח הלאומי למעסיקים.

ב-2018 גדלו תשלומי המוסד ריאלית ב-4.3% – שיעור הדומה לממוצע השנתי מתחילת העשור¹ – והוא נובע מגידול במספר המקבלים במרבית הגמלאות ומשינויי חקיקה, בהם הטבות בקצבאות הנכות (במסגרת הסכם שנחתם בין ממשלת ישראל וארגוני הנכים), הקדמת

1 ב-2017 שיעור הגידול היה יותר מכפול – 9.4%, בשל תחילת התשלומים בגין התוכנית חיסכון לכל ילד, שכללו גם תשלומים למפרע לשנים 2015-2016.

תוספת הוותק בקצבת זיקנה והרפורמה בתחום הסיעוד. גם במונחים של אחוזי תוצר נרשמה עלייה: שיעור הגמלאות הגיע ב-2018 ל-6.6% מהתמ"ג (לוח 1) ובכך הושלמה עלייה של כמחצית נקודת תוצר לעומת 2016. בהשוואה לשנים שקדמו ל-2016, שיעור תשלומי הגמלאות כאחוז מהתמ"ג עדיין נמוך למדי. בשנת השיא המוצגת בלוח 1, 1990, הגמלאות היוו 8.36% מהתמ"ג (בדומה לשיעור ב-2002 שאינה מוצגת בלוח) – 1.8 נקודות אחוז יותר מב-2018. תשלומי הגמלאות גדלו אף שבינואר 2018 הם הועלו בשקלים ספורים בלבד, בשל העלייה במדד המחירים לצרכן בין נובמבר 2016 לנובמבר 2017, של 3 עשיריות אחוז. עלייה זו היא סך התוספת לגמלאות בארבע השנים האחרונות, הואיל ובשנים 2014-2017 הגמלאות לא עודכנו בשל הירידות במדד המחירים.

בסך הכל עלו ב-2018 תשלומי הגמלאות לפי חוק הביטוח הלאומי ב-5.5% במונחים ריאליים (לעומת עלייה של 10.9% ב-2017). התשלומים לגמלאות שלא לפי חוק הביטוח הלאומי עלו בשיעור נמוך בהרבה – 0.2% (לעומת 1.4% ב-2017). גמלאות אלה משולמות מכוח חוקי המדינה או מכוח הסכמים עם האוצר וממומנות במלוואן בידי אוצר המדינה, ועמן נמנות הבטחת הכנסה, ניידות, מזונות, זיקנה ושאיירים למי שאינם מבוטחים (בעיקר עולים חדשים) ותגמולי מילואים. ב-2018 הסתכמו תשלומי הגמלאות הללו (ללא הוצאות מינהל) ב-10.5 מיליארד ש"ח, שהם כ-12% מכלל תשלומי הגמלאות.

סך הגבייה כאחוז מהתמ"ג עלה במקצת ב-2018 והגיע ל-5.56 אחוזי תוצר (לעומת 5.53 ב-2017). שיעור הגבייה של דמי ביטוח לאומי מהתמ"ג עלה אף הוא במקצת והגיע ל-3.73 אחוזי תמ"ג (לעומת 3.71 ב-2017). זהו גידול שנתי של כחצי אחוז בסך הגבייה לעומת גידול שנתי של כ-1.2% בסך התשלומים, במונחים של נקודות תוצר.

התשלומים לקצבאות הזיקנה והשאיירים עלו ב-2018 ב-5.5%, לאחר עלייה של 4.6% ב-2017 (לוח 2). בשנים 2008-2011 הוגדלו התשלומים לגמלאות אלה בעיקר בשל שינויי חקיקה: בדצמבר 2015 הוגדלו באופן ניכר קצבאות הזיקנה והשאיירים כחלק מה**הסכום הבסיסי**², לרבות השלמת הכנסה, כדי לקרבן לקו העוני (לפי סוג המשפחה) וכדי להשוות את מצבם של היחידים והזוגות ביחס לקו העוני. נשמרה ההבחנה בין שלוש קבוצות הגיל (עד 70, 70-80 ו-80 או יותר). סכומי התוספות נעו בין 155 ל-542 ש"ח לחודש לפי הרכב המשפחה.

על-פי חוק ההסדרים ל-2017-2018, תוספת הוותק למקבלי הקצבאות לפי חוק הביטוח הלאומי, ששולמה עד כה משנת הביטוח ה-11, תשולם משנת הביטוח הראשונה. השינוי נעשה בהדרגה במשך ארבע שנים: בינואר 2017 שולמה התוספת מהשנה העשירית, ב-2018 מהשנה תשיעית, ב-2019 מהשנה החמישית וב-2020 מהשנה הראשונה. בחוק ההסדרים ל-2019 הוחלט שמ-2018 יאוחדו שתי הפעימות המיועדות ל-2018 ו-2019, כך שב-2018 שולמה התוספת מהשנה החמישית וב-2019 מהשנה הראשונה.

2 הסכום הבסיסי: הסכום שלפיו מחושבות מרבית הגמלאות מינואר 2006. סכום זה מתעדכן ב-1 בינואר בכל שנה בשיעור עליית מדד המחירים לצרכן שחלה בשנה שקדמה לה. לסכום הבסיסי תעריפים שונים לגמלאות השונות. ב-2018 היה הסכום הבסיסי למרבית הגמלאות 8,783 ₪ לאחר שקודם ב-0.3% מערכו ב-2017. 2014. עד 2006 עודכנו הגמלאות לפי העלייה בשכר הממוצע.

עוד נקבע בחוק ההסדרים ל-2019, שהקצבאות למקבלי השלמת הכנסה יוסיפו לגדול בהדרגה במשך שנתיים (2017-2018), בסכומים שונים לפי הרכב המשפחה וקבוצת הגיל (לדוגמה, מינואר 2017 מי שלא מלאו לו 70 מקבל תוספת של 131 ש"ח). חוק הבטחת הכנסה שונה כך שבלוח המפרט את שיעורי הקצבאות מוצגים השיעורים המוגדלים ב-7%. בנוסף, הועלו הסכומים שאינם מובאים בחשבון במבחן ההכנסות מעבודה (דיסריגרד).

ב-2018 עלו התשלומים של ענף אזרח ותיק ושאיירים (ללא הוצאות מינהל) בשיעור ריאלי של 6.3%. תשלומי הגמלאות שלפי חוק הביטוח הלאומי עלו ב-7.2% ושל הגמלאות לפי הסכמים אחרים ב-0.9%. כמחצית מן העלייה בתשלומים נובעת מהגידול במספר המקבלים, וכמחציתה משינויי החקיקה בשנה זו כפי שתואר לעיל.

התשלומים לגמלת הסייעוד עלו ריאלית ב-2018 ב-9.3% לעומת 2017. מלבד העלייה הגבוהה יחסית במספר הזכאים, היה שינוי גם בהרכב הזכאים: מספרם של הזכאים לגמלה הגבוהה ביותר גדל. בנוסף עלו התשלומים לשירותים בעין (למטפלות) בעקבות העלייה בשכר המינימום בדצמבר 2017 ובאפריל 2018.

התשלומים לקצבאות הילדים ירדו ריאלית בין 2017 ל-2018 ב-13.5%, הואיל וב-2017 התשלומים לתוכנית חיסכון לכל ילד כללו תשלומים למפרע ל-2015-2016. התשלומים לקצבאות הילדים ללא תוכנית חיסכון לכל ילד גדלו ב-2018 ב-1.8% במונחים ריאליים, בשל גידול בשיעור דומה במספר הילדים המקבלים קצבת ילדים. תוכנית החיסכון לכל ילד הגדילה את חלקם של התשלומים לקצבאות הילדים בכלל תשלומי הגמלאות מ-7.9% ב-2016 ל-11.6% ב-2017 (בשל התשלומים למפרע) ול-9.6% ב-2018. בניכוי חיסכון לכל ילד, ב-2017 ו-2018 חלקם של התשלומים לקצבת ילדים בכלל התשלומים לגמלאות היה 6.6% ו-6.2% בהתאמה – שיעורים נמוכים בראייה היסטורית, אף שב-2015 ו-2016 הם עלו בשיעורים ניכרים. השחיקה בחלקן של קצבאות הילדים בכלל הגמלאות ב-2018 נובעת מהעובדה שהתשלומים לגמלאות אחרות גדלו – גם בשל הגידול במספר המקבלים וגם בשל שינויי חקיקה.

ענף הנכות מייצג היטב גידול כתוצאה משינויי חקיקה: התשלומים בו עלו ריאלית ב-10.4% לעומת 2017 (ובשיעור של 12.8% ללא הוצאות מינהל). עיקר הגידול נובע מהרחבת הזכאות לקצבת נכות כללית ומהתוספות בתשלומי שירותים מיוחדים, במסגרת הסכם שנחתם בין ממשלת ישראל לארגוני הנכים, לצד גידול במספר המקבלים בכ-5%. בהתאם לכך חלקם של התשלומים לגמלאות הנכות בסך תשלומי הגמלאות גדל בכנקודת אחוז והיה ב-2018 20.1%³.

התשלומים לדמי אבטלה עלו אף הם בין 2017 ל-2018 בשיעור ריאלי של 8.4%, כתוצאה מעלייה במספר המקבלים ומההתפתחויות בשוק העבודה: השכר הממוצע עלה ב-2.5% ועימו עלו גם דמי האבטלה הממוצעים ליום. גם גמלאות מחליפות שכר אחרות – אמהות ונפגעי עבודה – המושפעות מעליית השכר ומהגידול במספר המועסקים בשוק העבודה, עלו בשיעורים של 9.1% ו-6.9% בהתאמה.

3 עליות נוספות בתשלומים לענף הנכות צפויות להתבטא בדוח של שנת 2019, בהתאם לתוכנית העלייה בקצבאות הנכות והמשך יישום ההסכם האמור (ראו תיבה בפרק נכות).

לוח 2: תשלומי גמולאות הביטוח הלאומי (כולל הוצאות מיוזמי), 1995-2018

שנה	סך כל התשלומים	מיליוני ש"ח (מחזירים שוטפים)	אזרח ותלמי ושארונים**	נכות כללית	נפגעי עבודה, מעלות ספר ואגרה	אמהות	ילדים	אגטלה	מילואים	הכנסות הכנסה***	סיעור ואחר
1995	21,188*	7,675	2,254	14.6	20.8	4.5	16.2	2.9	13.7	1,149	798
2000	39,706	13,670	5,128	14.8	10.8	1.5	-0.9	-7.4	18.1	2,957	1,897
2005	43,305	16,457	7,792	4.6	3.4	-8.1	-6.9	-0.6	-6.0	2,859	2,842
2010	59,137	22,023	11,130	5.3	6.5	8.2	-17.8	-14.4	-0.9	2,659	4,394
2011	62,666	23,531	11,664	3.6	2.9	7.4	-4.2	0.4	-4.9	2,617	4,592
2012	66,850	24,804	12,534	5.7	6.1	3.2	11.0	5.7	-1.0	2,635	5,116
2013	69,321	25,980	13,137	3.3	5.2	6.2	9.9	-2.8	0.2	2,728	5,498
2014	71,564	27,519	13,964	5.8	6.3	5.1	2.9	2.1	2.0	2,747	5,771
2015	74,215	28,479	14,502	4.5	4.9	9.6	-0.6	-23.5	-1.8	2,680	6,125
2016	76,982	30,015	15,072	4.5	3.9	8.5	-2.0	12.9	-9.2	2,421	6,307
2017	84,443	31,458	16,049	6.2	8.9	5.0	0.5	1.7	3.7-	2,336	6,778
2018	88,769	33,463	17,867	10.4	4.0	4.1	8.4	6.3	0.2-	2,351	7,471
1995	10.1	8.6	16.1	8.6	14.6	7.0	6.9	1.5	5.0	5.4	3.8
2000	8.1	8.4	12.9	34.4	6.5	6.1	7.6	2.6	2.6	7.4	4.8
2005	-0.1	1.3	18.0	38.0	7.4	6.6	4.7	1.6	1.6	6.6	6.6
2010	4.0	6.3	18.8	37.2	6.7	8.5	4.4	1.7	1.7	4.5	7.4
2011	2.4	3.3	18.6	37.6	6.8	8.5	4.1	1.7	1.7	4.2	7.3
2012	4.9	3.6	18.7	37.1	6.9	8.6	4.4	1.7	1.7	3.9	7.7
2013	2.2	3.2	19.0	37.5	7.2	8.9	4.7	1.6	1.6	3.9	7.9
2014	2.7	3.2	19.5	38.5	7.3	9.2	4.7	1.9	1.9	3.8	8.1
2015	4.4	4.1	19.6	38.4	7.7	9.3	4.5	1.4	1.4	3.6	8.3
2016	4.3	6.0	19.6	39.0	7.2	9.2	4.2	1.5	1.5	3.1	8.2
2017	9.4	4.6	19.0	37.3	6.9	9.2	3.9	1.4	1.4	2.8	8.0
2018	4.3	5.5	20.1	37.7	6.9	9.1	4.0	1.5	1.5	2.6	8.4

* לא כולל הסכומים שהועברו למשרד הביטחון כהחזר חוב בגין ויכסון במספר ימני המילואים.
 ** לרבות תשלומים להבטחת הכנסה לאזרח ותלמי.
 *** לאוכלוסייה בגיל העבודה.

לעומת מגמות העלייה בתשלומים למרבית הגמלאות, התשלומים להבטחת הכנסה הוסיפו לרדת גם ב-2018 והגיעו ל-1.94 מיליארד ש"ח – ירידה ריאלית של 8.7% לעומת 2017, שהיא בעיקרה תוצאה של הירידה החדה במספר המקבלים את הגמלה. הירידה במספר המקבלים היא תוצאה של שיעורי התעסוקה הגדלים מצד אחד ושל השחיקה בגמלה מצד אחר, הגורמת לירידה באטרקטיביות שלה. השנה עלו שיעורי הקצבה בכ-3 עשיריות האחוז, בהתאם לעלייה במדד המחירים בין נובמבר 2016 ונובמבר 2017 ובכך ירד חלקם של תשלומי הגמלה בכלל הגמלאות ל-2.6% – השיעור הנמוך ביותר בשני העשורים האחרונים.

התשלומים למשרתי מילואים עלו השנה בשיעור של 6.3%. תשלומים אלה נתונים לתנודות רבות בהיותם מושפעים מאירועים ביטחוניים. ב-2014, עקב מבצע צוק איתן, עלו התשלומים ריאלית בכ-22% וב-2015 ירדו בכ-24%, לכמיליארד ש"ח. עם זאת, בשל ההיקף הקטן יחסית של העברות אלה, שיעורם בכלל ההעברות נתון לתנודות והוא היה ב-2018 1.5%.

כאמור, חלקן של גמלאות שהתשלומים בהן עלו בשיעורים גבוהים מהממוצע – נכות, סיעוד ובמידה פחותה גמלאות אזרח הוותיק – עלה ב-2018. במקביל ירד חלקן של גמלאות שעלו עליות מתוננות יותר (ילדים, נפגעי עבודה ואמהות) או ירדו (הבטחת הכנסה).

רמת הגמלאות

כאמור, בינואר 2018 – מועד עדכון הקצבאות בכל שנה – עודכנו הקצבאות בכ-0.03%, בהתאם לשינוי במדד המחירים לצרכן בתקופה שמנובמבר 2016 לנובמבר 2017. **הסכום הבסיסי**⁴, שלפיו רוב הקצבאות מתעדכנות מ-2006, עלה בשיעור זה, לאחר שלוש שנים רצופות ללא עדכון בשל אי עליית מדד המחירים.

ב-2018 עלה השכר הריאלי ב-2.5% ואילו מדד המחירים לצרכן עלה ב-0.8%. העליות בשכר בשנים האחרונות לאחר שנים של עליות מתוננות ואף ירידות במדד המחירים, מחזירות את המגמה שהתקיימה לאורך זמן (אך לא בעשור הראשון של שנות ה-2000) ולפיה השכר הממוצע, המשקף את השינויים ברמת החיים ולא רק את השינוי במחירים, עולה לאורך זמן יותר מעליית המחירים. באופן מצטבר מ-2002 עד 2018⁵ עלה השכר הממוצע בשיעור של כ-44% נומינלית – בכ-20% יותר מהעלייה בסכום הבסיסי המתעדכן על-פי מדד המחירים לצרכן. שיעור זה מבטא את רמת השחיקה של הגמלאות בהשוואה לשכר הממוצע ומגלם "הפסד" מצטבר של יותר מ-15 מיליארדי ש"ח למקבלי הגמלאות.

הקצבה הבסיסית לאזרחים ותיקים ירדה במונחי השכר הממוצע ב-2018 זו השנה הרביעית ברציפות, מאחר שלא הדביקה את העלייה בשכר הממוצע. הקצבאות לשאר הרכבי המשפחה שאינם מקבלים תוספת השלמת הכנסה ירדו אף הן בשיעורים דומים (לוח 3). הקצבאות להשלמת הכנסה בזיקנה כשיעור מהשכר הממוצע נשחקו בכמחצית נקודת אחוז, לאחר

4 ראו הערה 2.

5 למעבר לעדכון הקצבאות על-פי המחירים ולא על-פי השכר ב-2006 קדמו שנים של הקפאת הקצבאות מ-2002.

שינויי חקיקה מדצמבר 2015 שנמשכו גם ב-2016, הובילו להמשך העלייה של הקצבה במונחים של השכר הממוצע גם ב-2017 ולעלייה ריאלית ב-2018 אך בשיעור הנמוך מהגידול בשכר הממוצע. שינויי חקיקה אלה מנעו בסופו של דבר למשך ארבע שנים את השחיקה בקצבאת להשלמת הכנסה בזיקנה במונחים של שכר ריאלי. כך למשל גובה הקצבה עם השלמת הכנסה לבני פחות מ-70 הוא 31.3% מהשכר הממוצע ב-2018, כ-0.7 נקודות אחוז יותר בהשוואה ל-2014, לבני 70-79 31.6% מהשכר הממוצע (בדומה ל-2014), ולבני 80 ויותר 31.9% מהשכר הממוצע, כנקודת אחוז פחות מ-2014.

לוח 3: קצבת אזרח ותיק והכנסת המינימום המובטחת לאזרחים ותיקים ולשאירים (מחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע*). ממוצע לחודש 2018-1975

הקצבה עם השלמת הכנסה (כולל קצבאות ילדים)		קצבת אזרח ותיק בסיסית						שנה \ גיל
		קשיש/ה יחיד/ה		אלמ/ה עם שני ילדים		קשיש/ה יחיד/ה		
אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2018 (בש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2018 (בש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2018 (בש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2018 (בש"ח)	
49.6	2,534	25.5	1,304	24.8	1,266	14.9	761	1975
60.9	2,984	30.0	1,472	33.1	1,625	17.1	838	1980
73.0	3,786	36.4	1,886	35.3	1,832	18.2	945	1985
52.1	3,790	25.7	1,870	31.7	2,305	16.4	1,191	1990
57.3	4,459	26.0	2,018	30.1	2,337	15.5	1,206	1995
55.0	4,951	25.0	2,250	29.0	2,608	15.0	1,347	2000
57.8	5,094	27.6	2,437	30.2	2,659	15.2	1,340	2005
63.6	5,626	30.9	2,735	32.4	2,868	16.8	1,483	70 עד 2010
		31.8	2,807			16.8	1,483	79-70 2010
		33.2	2,936			17.8	1,568	+80 2010
61.5	5,788	29.9	2,817	31.7	2,982	16.4	1,539	70 עד 2015
		30.8	2,901			16.4	1,539	79-70 2015
		32.2	3,031			17.3	1,625	+80 2015
65.9	6,366	31.2	3,012	31.0	2,998	16.0	1,547	70 עד 2016
		31.8	3,074			16.0	1,547	79-70 2016
		32.9	3,184			16.9	1,634	+80 2016
66.1	6,565	31.8	3,162	30.1	2,991	15.5	1,543	70 עד 2017
		32.1	3,191			15.5	1,543	79-70 2017
		32.6	3,237			16.4	1,630	+80 2017
65.2	6,640	31.3	3,189	29.2	2,975	15.1	1,535	70 עד 2018
		31.6	3,221			15.1	1,535	79-70 2018
		31.9	3,252			15.9	1,622	+80 2018

* כפי שמדדה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

** מ-2008 שולמה הקצבה לפי קבוצות גיל.

הכנסת המינימום המובטחת לאוכלוסייה בגיל העבודה כאחוז מהשכר הממוצע הוסיפה להישחק בשל העלייה הריאלית בשכר הממוצע לעומת שיעור העדכון הנמוך ביותר של הסכום הבסיסי ושל הגמלאות (לוח 4). הגמלה להבטחת הכנסה ליחיד עד גיל 55 בסכום הרגיל ירדה מ-17.6% ב-2017 ל-17.0% מהשכר הממוצע ב-2018, וליחיד מעל גיל 55 בסכום המוגדל ירדה בשיעור של כמחצית נקודת האחוז. במקרה של אם עצמאית⁶ וזוג עם שני ילדים הירידה אף גבוהה יותר – בשיעור של כנקודת אחוז אחת. השחיקה בגמלה במונחי השכר הממוצע נמשכת משנת 2010: כך, הגמלה להבטחת הכנסה לאם עצמאית שגילה עד 55 עם שני ילדים ירדה בין 2010 ל-2017 בכ-5 נקודות האחוז, מ-41.9% ל-36.5% מהשכר הממוצע. ככל שעולה השכר הממוצע והגמלאות אינן מעודכנות לפיו, כך נשחקת רמת החיים של מקבלי הגמלה להבטחת הכנסה בגיל העבודה וגדל התמריץ לחוסר מיצוי בגמלה זו.

לוח 4: הכנסת המינימום המובטחת בגיל העבודה

שנה	ליחיד		לאם עצמאית**				לזוג עם שני ילדים (כולל קצבאות ילדים)		שיעור מוגדל	שיעור רגיל
	שיעור רגיל		עם שני ילדים (כולל קצבאות ילדים)		שיעור רגיל		שיעור מוגדל			
	מחירי 2018 (בש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2018 (בש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2018 (בש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע				
למבוגר בבני המשפחה טרם מלאו 55 שנה										
2000	1,682	18.7	2,103	23.4	4,643	51.6	3,987	44.3	4,617	51.3
2005	1,632	18.5	1,836	20.8	3,476	39.4	3,028	34.4	3,476	39.4
2010	1,710	19.3	1,923	21.8	3,703	41.9	3,234	36.6	3,703	41.9
2015	1,739	18.5	1,956	20.8	3,730	39.7	3,251	34.6	3,730	39.7
2016	1,748	18.1	1,966	20.3	3,750	38.8	3,269	33.8	3,750	38.8
2017	1,744	17.6	1,962	19.7	3,741	37.7	3,261	32.8	3,741	37.7
2018	1,735	17	1,952	19.2	3,722	36.5	3,245	31.8	3,722	36.5
לפחות אחד מבני המשפחה בן 55 או יותר										
2000	2,103	23.4	2,103	23.4	4,643	51.6	4,617	51.3	4,617	51.3
2005	2,040	23.1	2,040	23.1	4,378	49.7	4,333	49.2	4,333	49.2
2010	2,137	24.2	2,137	24.2	4,681	53	4,601	52.1	4,601	52.1
2015	2,173	23.1	2,173	23.1	4,762	50.6	4,642	49.4	4,642	49.4
2016	2,185	22.6	2,185	22.6	4,788	49.5	4,668	48.3	4,668	48.3
2017	2,179	21.9	2,179	21.9	4,776	48.1	4,656	46.9	4,656	46.9
2018	2,169	21.3	2,169	21.3	4,753	46.6	4,633	45.5	4,633	45.5

* כפי שמדדה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

** גם אם עצמאית.

ערך נקודת הקצבה בקצבאות הילדים ירד במעט ב-2018 בהשוואה ל-2017 – 1.5% מהשכר לעומת 1.6% בהתאמה (לוח 5). שיעורי העלייה בתשלומים משתנים במעט בין סוגים שונים של משפחות וכן בין ילדים "ותיקים" ל"חדשים" (מי שנולדו לאחר יוני 2003). בדומה למשפחות עם ילד אחד, גם בהרכבים האחרים של המשפחות ירדה הקצבה בעשירית האחוז עד שתי עשיריות האחוז במונחי השכר הממוצע ב-2018. עם זאת, במבט רב שנתי מתברר כי הקצבה במונחי השכר הממוצע ירדה בשיעור חד בין תחילת העשור לבין השנה הנסקרת. במקרה של קצבה לחמישה ילדים השיעור ירד לכמחצית מערכו ב-2010 – מ-17.8% לילדים "ותיקים", שהיו אז רוב הילדים, ל-8.8% לילדים "חדשים" שהם רוב הילדים ב-2018. ירידה זו מבטאת אפוא בעיקר את השחיקה שנגרמה בשל אי הצמדתן של הקצבאות לשכר הממוצע.

לוח 5: נקודת קצבה וקצבאות ילדים (מחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע), ממוצע חודשי, 2018-1990

שנה	ערך נקודת קצבה		קצבה לשני ילדים		קצבה לארבעה ילדים		קצבה לחמישה ילדים	
	מחירי 2018 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2018 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2018 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע	מחירי 2018 (ש"ח)	אחוז מהשכר הממוצע
1990	228	3.2	460	6.4	1,777	24.8	2,522	35.1
1995	220	2.9	444	5.9	1,785	23.7	2,539	33.7
2000	225	2.7	453	5.4	1,825	21.7	2,596	30.9
2005	145	1.7	293	3.4	923	10.9	1,412	16.6
2006	176	2.0	354	4.0	960	10.9	1,353	15.3
2010 ותיקים	177	2.1	370	4.3	1,135	13.2	1,527	17.8
2010 חדשים	177	2.1	370	4.3	892	10.4	1,069	12.4
2011 ותיקים	175	2.0	421	4.9	1,178	13.7	1,566	18.2
2011 חדשים	175	2.0	421	4.9	944	11.0	1,119	13.0
2012 ותיקים	176	2.0	438	5.0	1,193	13.6	1,584	18.0
2012 חדשים	176	2.0	438	5.0	963	11.0	1,139	13.0
2013 ותיקים	161	1.8	373	4.2	1,027	11.6	1,403	15.8
2013 חדשים	161	1.8	373	4.2	799	9.0	959	10.8
2014 ותיקים	140	1.5	280	3.1	787	8.7	1,140	12.6
2014 חדשים	140	1.5	280	3.1	559	6.2	699	7.7
2015 ותיקים	147	1.6	320	3.4	842	9.0	1,197	12.9
2015 חדשים	147	1.6	320	3.4	666	7.2	813	8.7
2016 ותיקים	152	1.6	342	3.6	871	9.1	1,229	12.8
2016 חדשים	152	1.6	342	3.6	722	7.5	873	9.1
2017 ותיקים	151	1.6	341	3.5	869	8.9	1,226	12.6
2017 חדשים	151	1.6	341	3.5	720	7.4	871	8.9
2018 ותיקים	150	1.5	339	3.4	864	8.7	1,218	12.3
2018 חדשים	150	1.5	339	3.4	717	7.2	867	8.8

מקבלי הגמלאות

מספר מקבלי קצבאות **אזרח ותיק** עלה ב-2018 ב-3.5% בדומה לשנים קודמות, והגיע לכמיליון בממוצע לחודש (לוח 6). שיעור זה משקף עלייה של 4.0% במספר המקבלים, שקוזה בירידה של 1.1% במספר מקבלי קצבאות השאירים. בענף **הילדים**, בדומה לשנים האחרונות, עלה מספר המשפחות המקבלות קצבאות ילדים בשיעור של 1.6% כתוצאה מגידול טבעי באוכלוסייה. בסך הכל שולמו ב-2018 קצבאות ילדים לכ-2.88 מיליון ילדים החיים בכ-1.19 מיליון משפחות.

בענף נכות כללית עלה מספר המקבלים **קצבת נכות כללית** בשיעור הגבוה מהגידול הטבעי באוכלוסייה – 3.6% – לאחר עלייה בשיעור דומה ב-2017, עלייה מתונה יותר של כמחצית מכך ב-2016 ועלייה שנתית ממוצעת של 2.4% בשנים 2009-2015. בקצבאות האחרות בענף נמשכו העליות בשיעורים דומים לשנים הקודמות: מספר המקבלים **קצבה לשירותים מיוחדים** ומספר המקבלים **גמלה לילד נכה** עלו בכ-6% ובכ-10% בהתאמה (לעומת 6% ו-11% ב-2017) ומספר המקבלים **גמלת ניידות** עלה ב-5.1% – שיעור גבוה בכ-2.5 נקודות אחוז מהשיעור בכל אחת מהשנים שמ-2013. העלייה במספר המקבלים גמלה לילד נכה נובעת בעיקר מהרחבת רשימת העילות המזכות בגמלה, והעלייה במספר המקבלים קצבה לשירותים מיוחדים היא תוצאה של הוספת מבחן ה-IADL בעקבות ועדת בן יהודה (ראו גם פרק 3, ביטוח נכות כללית).

גם בענף נפגעי עבודה עלה בין 2017 ל-2018 מספר המקבלים **קצבת נכות צמיתה** בשיעור גבוה, 5.1%, לעומת ירידה קלה (של 0.1%) במספר המקבלים **דמי פגיעה**.

מספר המקבלים **גמלת סיעוד** ב-2018 עלה בשיעור של 4.5%, ומספר הנשים המקבלות **מענק לידה ודמי לידה** עלה ב-2.0% ו-3.1% בהתאמה – תוצאה של הגידול הטבעי באוכלוסייה והגידול במספר המועסקים. לעומת זאת מספר המקבלים **הבטחת הכנסה** בגיל העבודה ירד בשיעור חד של 8.5%, בדומה לשנה הקודמת. הירידה במספר מקבלי הבטחת הכנסה ממשכה מגמה ארוכה שהחלה עם הקיצוץ העמוק ב-2003 ונמשכה בהפסקות קצרות עד 2018. העלייה המתונה ב-2013 נובעת כנראה מהשינויים בחקיקה שהרחיבו במעט את מעגל הזכאים לגמלה (בשל ההקלה בנושא בעלות על רכב, ראו להלן בפרק 3, הבטחת הכנסה). מ-2015 ירד מספר המקבלים הבטחת הכנסה במצטבר בכ-22% ומ-2005 ב-45%. ירידות אלה הן במספרים מוחלטים, בתיקון לפי הגידול הדמוגרפי באוכלוסייה הן אף גבוהות יותר.

מספר המקבלים **דמי אבטלה** עלה ב-2018 בשיעור של 6.8%, לאחר עלייה מתונה של 0.2% ב-2017 וירידה ב-2016 ו-2015 ב-4.3% ו-3.6% בהתאמה. העלייה במספר המקבלים דמי אבטלה עומדת בסתירה לשינויים בשוק העבודה, לפיהם האבטלה הוסיפה לרדת ב-2018 ומספר המועסקים עלה. בדרך כלל יש התאמה בין מספר המקבלים דמי אבטלה לבין ההתרחשויות בשוק העבודה. כך הירידות ב-2015-2016 מוסברות בחלקן בעלייה במספר המקבלים דמי אבטלה ובעלייה בשכר המינימום ובשכר הממוצע. בשנים קודמות נרשמו תנודות רבות בשיעור המקבלים. בשלוש השנים שבין 2012-2014 היו עליות, בחלקן גבוהות, למרות הירידה בשיעור האבטלה במשק, בגלל ההקלות בתנאי הזכאות של עובדים יומיים.

לוח 6: מקבלי הגמלאות בענפי הביטוח העיקריים (מומוצע לרודש), 1990-2018

שנה	זיקנה ושאירים*	נכות כללית		קצבת לשירותים מיוחדים		קצבת נכה		קצבת נזירות		דמי פגיעה**		קצבת נכות צמורה		מאות		דמי קצבה*	דמי קצבה***	דמי זמני	דמי זמני	הכנסות הנכסה (לאנוליסיה) בגיל העבודה) ****	סיעור
		קצבת נכות כללית	קצבת נכות מיוחדים	קצבת נכה	קצבת נזירות	דמי פגיעה**	קצבת נכות צמורה	מענק קצבה*	ילדים	ילדים	קצבות	קצבות	קצבות	קצבות							
1990	442.6	73.5	6.5	5.8	11.4	59.1	11.8	107.7	43.7	532.5	50.6	30.8	25.0								
1995	553.9	94.0	10.2	10.3	13.2	84.9	14.6	113.4	55.2	814.7	61.5	74.8	59.0								
2001	677.0	142.4	18.9	16.4	19.3	59.5	20.8	127.2	71.2	928.2	104.7	141.8	105.4								
2005	719.9	170.9	24.0	21.0	24.9	56.0	25.2	148.4	77.0	956.3	58.8	139.9	115.0								
2008	735.8	195.0	29.4	25.3	28.9	58.1	29.2	152.0	93.6	994.8	48.0	111.8	131.1								
2009	746.9	200.1	31.2	26.5	30.4	57.5	30.9	156.4	97.7	1,012.0	73.0	111.8	136.6								
2010	758.5	207.2	33.1	27.9	31.6	59.4	32.3	167.7	103.3	1,030.1	57.7	109.4	141.4								
2011	780.1	213.0	35.2	29.5	33.0	59.4	35.7	163.4	105.7	1,048.7	57.4	105.3	145.6								
2012	802.5	217.6	37.8	32.1	34.1	61.4	37.4	169.2	112.0	1,068.1	62.4	103.8	152.8								
2013	833.9	222.6	40.9	36.0	35.3	64.2	39.3	173.2	114.4	1,088.3	69.6	104.4	156.5								
2014	868.3	222.6	46.2	40.5	36.6	66.5	39.3	177.1	120.4	1,107.5	72.0	103.0	159.5								
2015	900.8	229.7	50.8	44.6	37.9	66.3	41.2	177.1	123.8	1,128.3	69.4	98.3	160.5								
2016	933.4	233.9	55.0	49.6	39.4	64.3	43.5	179.1	126.2	1,148.5	66.4	90.9	164.0								
2017	966.3	242.1	58.5	54.9	40.9	62.0	46.0	181.5	130.4	1,167.2	66.5	83.6	169.2								
2018	1000.3	250.9	62.1	60.6	43.0	61.9	48.3	185.1	134.5	1,186.1	71.0	76.5	176.8								
1990-1986	2.6	3.4	7.2	7.7	1.5	-0.1	3.6	0.5	0.5	-0.5	20.9	8.6	17.4								
1995-1991	4.6	5.0	9.4	12.2	3.0	8.4	4.4	1.8	4.8	8.9	4.0	19.4	18.7								
2000-1996	3.5	7.6	10.2	8.2	4.9	-2.1	6.3	3.1	5.0	2.3	8.5	11.4	10.2								
2001	3.0	5.2	13.9	7.2	14.9	-9.3	5.1	-3.6	0.8	1.1	13.1	10.6	10.1								
2005	-0.3	5.2	5.9	7.2	5.9	-2.9	5.0	-	-0.6	0.7	0.7	-3.3	1.4								
2008	0.9	4.0	7.3	6.3	5.9	3.8	5.0	3.3	8.8	1.4	-3.6	-6.8	4.7								
2009	1.5	2.6	6.1	4.7	5.2	-1.0	5.8	2.9	4.4	1.7	5.7	0.0	4.2								
2010	1.6	3.5	6.1	5.3	3.9	3.1	4.5	6.6	5.7	1.8	5.7	-2.1	3.5								
2011	2.8	2.8	6.3	5.7	4.4	0.2	5.0	-2.0	2.3	1.8	6.0	-0.5	3.0								
2012	2.9	2.2	7.4	8.8	3.3	3.4	5.3	3.5	6.0	1.8	8.7	-3.7	4.9								
2013	3.9	2.3	8.2	12.1	3.5	4.6	4.8	0.3	2.1	1.9	11.5	-1.4	2.4								
2014	4.1	2.3	13.0	12.5	3.7	3.6	5.1	2.1	5.2	1.8	3.4	-1.3	1.9								
2015	3.7	3.2	10.0	10.1	3.6	-0.3	4.8	2.3	2.8	1.9	3.4	-4.6	0.6								
2016	3.6	1.8	8.3	11.2	4.0	-3.0	5.6	1.1	1.9	1.8	-4.3	-7.5	2.2								
2017	3.5	3.5	6.4	10.7	3.8	-3.6	5.7	1.3	3.3	1.6	0.2	-8.0	3.2								
2018	3.5	3.6	6.1	10.4	5.1	-0.1	5.1	2.0	3.1	1.6	6.8	-8.5	4.5								

* גי-2010 מספר המקבלים קצבאות זמני ושאריתם שקיבלו קצבאות מפוצלות של זמני ושאריתם, נמנים כזמני וזמני אחר.
 ** מספר המקבלים השונים במשך השנה.
 *** התחנים ל-1985 ו-1990 כוללים את המשפחות שקצבאות הידן החשוך והידי השיני החוזר לידן באמצעות המעסיקים. בשנת 1993 קצבאות שבו להיות אוניברסליות.
 **** בחישוב החינוך ל-2004 ואילך, קצבת שמועלה בין כמה מקבלים נקפה למקבל אחד בלבד. מספר המקבלים ל-2004, שביחשובו נמנו כל מקבלי הקצבה המפוצלת, הייה 145.6 אלה במקצוע לחודש.

בעקבות המשבר הכלכלי והעלייה בשיעור האבטלה שהחלו בשלהי 2008, נחקקה בתחילת 2009 הוראת שעה, שנועדה לסייע למובטלים שאינם זכאים לדמי אבטלה לפי חוק הביטוח הלאומי ולשלם להם גמלאות מיוחדות. בשל כך רבים נוספו זמנית למקבלי הגמלה ושיעור המקבלים עלה ביותר מ-50%. קיזוז חלקי של עלייה חדה זו התרחש ב-2010 עם חלוף הוראת השעה האמורה, אז ירד מספר המקבלים ב-21%. ירידה מתונה נוספת היתה ב-2011, ובשנים 2015-2016 הסתכמה הירידה בכ-10%.

גביית דמי ביטוח והמקורות למימון הגמלאות

תשלומי הגמלאות של המוסד לביטוח לאומי ממומנים מארבעה מקורות: (א) גביית דמי ביטוח לאומי (ישירות מן הציבור ושיפוי האוצר בגין הפחתת דמי הביטוח הלאומי למעסיקים ולמבוטחים עצמאיים). (ב) השתתפות הממשלה במימון הגמלאות הגבייתיות. (ג) מימון הממשלה של גמלאות לא-גבייתיות. (ד) תקבולים מריבית על השקעת יתרות כספיות, בעיקר באיגרות חוב ממשלתיות. נוסף על גביית דמי ביטוח לאומי המוסד גובה את דמי ביטוח הבריאות ומעבירם לקופות החולים.

בשנים 2014-2017 חלו שינויים בשיעור דמי הביטוח למעסיקים. דמי הביטוח בשיעור הרגיל הועלו בהדרגה מ-2016 עד 7.5% והוחלו על ענפי ביטוח שאין בהם השתתפות של האוצר, ולכן השתתפותו חזרה ל-210% בגבייה לענף ילדים.

ב-2018 שיעור דמי הביטוח להכנסה הגבוהה מ-60% מהשכר הממוצע ועד לתקרה (5 פעמים הסכום הבסיסי), הכולל גם את חלקו של העובד, היה 14.5%, ללא שינוי מ-2017 ו-2016. ב-2017 שונו שיעורי דמי הביטוח לעצמאים: השיעור הרגיל הוגדל מ-11.23% ל-12.83% והשיעור המופחת הורד מ-6.72% ל-2.87%.

גביית דמי ביטוח מהציבור

תקבולי המוסד מגביית דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות עלו ריאלית ב-2018 ב-4.9%, שיעור דומה ל-2017 ונמוך מ-2015 ו-2016, שבהן העלייה היתה כ-7%. התקבולים לענפי הביטוח הלאומי עלו ב-5.1% – שיעור הגבוה משיעור העלייה בתקבולים למערכת הבריאות, שהיה 4.4% (לוח 7). העלייה נובעת בעיקר מהשינויים בשוק העבודה – הגידול במספר המועסקים והגידול הריאלי בשכר המינימום ובשכר הממוצע. חלקם של דמי ביטוח הבריאות בסך הגבייה מן הציבור (ללא שיפוי) ירד במעט, והגיע ל-34.3%. שיעור הגבייה מן הציבור ביחס לתמ"ג היה 5.3% – בדומה ל-2017 וגבוה במעט מהשיעורים בשנים 2012-2015 (5.1%) ומהשיעור ב-2016 – 5.2%.

ב-2018 הסתכמו התקבולים מגבייה ב-70.66 מיליארד ש"ח, בהם 46.4 מיליארד לענפי הביטוח הלאומי ו-24.26 מיליארד למערכת הבריאות. לגבייה מהציבור התווספו 3.17 מיליארד ש"ח שהעביר אוצר המדינה כשיפוי על הפחתת דמי ביטוח לאומי למעסיקים ולעצמאים (בהתאם לסעיף 32 ג' לחוק).

במונחים של אחוז מהתמ"ג, הגבייה הכוללת הגיעה ב-2018 ל-5.3% מהתמ"ג ונחלקה, בדומה ל-2017, ל-3.5% גבייה לענפי הביטוח הלאומי ו-1.8% למערכת הבריאות. בכל השנים המוצגות בלוח 7 הגבייה במונחי תוצר נמוכה בכנקודת אחוז ויותר מהשיעור שהיה בתחילת העשור – 6.3% (ב-2003). חלקה של הגבייה מן הציבור בסך המיסים הישירים ליחידים עלה בין 2017 ל-2018 מ-43.9% ל-45.4% בשל הגידול הנמוך יותר במס הכנסה.

לוח 7: גבייה למערכת הביטוח הלאומי ולמערכת הבריאות, 2013–2018

2018	2017	2016	2015	2014	2013	
מחירים שוטפים (מיליוני ש"ח)						
73,825	69,862	66,332	62,272	58,720	55,891	סך כל תקבולי דמי ביטוח
70,656	66,849	63,452	59,564	56,146	53,420	סך הכל גבייה מהציבור
46,396	43,800	41,535	38,783	36,536	34,498	לענפי ביטוח לאומי
24,260	23,048	21,917	20,781	19,790	18,922	למערכת הבריאות
3,169	3,014	2,880	2,708	2,574	2,471	שיפוי האוצר
מדדים להתפתחות הגבייה מהציבור						
אחוז שינוי ריאלי						
4.9	5.1	7.1	6.8	4.6	4.7	סך הכל גבייה מהציבור
5.1	5.2	7.7	7.4	4.9	5.7	לענפי ביטוח לאומי
4.4	4.9	6.0	5.7	4.1	2.8	למערכת הבריאות
כאחוז מהתמ"ג						
5.3	5.3	5.2	5.1	5.1	5.1	סך הכל גבייה מהציבור
3.5	3.4	3.4	3.3	3.3	3.3	לענפי ביטוח לאומי
1.8	1.8	1.8	1.8	1.8	1.8	למערכת הבריאות
כאחוז מהמיסים הישירים לפרטים						
45.4	43.9	45.6	45.7	47.1	48.3	סך הכל גבייה מהציבור
29.8	28.8	29.9	29.8	30.5	31.2	לענפי ביטוח לאומי
15.6	15.1	15.8	15.9	16.6	17.1	למערכת הבריאות
כאחוז מהמיסים הישירים						
33.5	30.4	33.3	33.1	33.6	33.3	סך הכל גבייה מהציבור
22.0	19.9	21.8	21.6	21.7	21.5	לענפי ביטוח לאומי
11.5	10.5	11.5	11.6	11.8	11.8	למערכת הבריאות

גבייה משכירים ומלא-שכירים

ב-2018 הגבייה הישירה מן השכירים גדלה ריאלית ב-4.7% לעומת 5.8% ב-2017. עלייה זו מוסברת בשינויים בשיעורי התעסוקה ובעלייה בשכר הממוצע. הגבייה הישירה מן המבוטחים הלא-שכירים, שהעצמאים מהווים כ-90% בהם, גדלה ריאלית ב-9.7%, לאחר ירידה קלה של 0.1% ב-2017 ועליות בשיעורים של 7%-8% ב-2015 וב-2016. ההתייצבות ב-2017 למרות השינויים בשוק העבודה, מוסברת בשינויי החקיקה (ראו לעיל ובפרק 4 – גבייה) שהפחיתו את שיעורי הגבייה הרגילים ועוד יותר מכך את השיעורים המופחתים ללא שכירים.

המקורות למימון הגמלאות

סך כל תקבולי המוסד למימון ענפי הביטוח הלאומי עלו ב-2018 ב-6.4% במונחים ריאליים והסתכמו ב-99.6 מיליארד ש"ח במחירים שוטפים (לוח 8). העלייה נובעת מהגידול בשיעור הגבייה מהציבור⁷ – 5.8%, ומהעלייה הגבוהה בהשתתפות הממשלה לפי סעיף 32א' לחוק הביטוח הלאומי בשיעור של 12.5% לאחר עלייה של כ-16.1% בשנה קודמת.

לוח 8: מקורות המימון של ענפי הביטוח הלאומי, 1995-2018

שנה	סך הכל תקבולים*	דמי ביטוח לאומיים**	השתתפות הממשלה***	מימון הממשלה של גמלאות	תקבולים מריבית
מחירים שוטפים (מיליוני ש"ח)					
1995	23,581	12,171	4,222	4,650	2,504
2000	41,207	20,751	8,336	8,148	3,907
2005	49,705	24,299	11,700	8,616	4,850
2010	63,821	31,289	15,014	10,032	7,000
2015	79,309	41,491	19,453	9,994	7,681
2016	86,875	44,415	23,586	10,525	7,609
2017	93,602	46,850	27,392	10,639	7,896
2018	99,560	49,564	30,816	10,493	7,997
גידול שנתי ריאלי (אחוזים)					
2000	7.6	9.8	1.6	10.8	3.6
2005	3.2	4.2	5	0.5-	3.7
2010	2.2	8.3	6.4-	1.7-	2.3
2015	6.1	7.2	15	-7.6	-1.1
2016	10.1	7.6	21.9	5.9	-0.4
2017	6.8	5.5	16.1	1.1	3.8
2018	6.4	5.8	12.5	-1.3	1.3
התפלגות (אחוזים)					
1995	100	51.6	17.9	19.7	10.6
2000	100	50.4	20.2	19.8	9.5
2005	100	48.9	23.5	17.3	9.8
2010	100	49	23.5	15.7	11
2015	100	52.7	24.7	12.8	9.8
2016	100	52	27.1	12.1	8.8
2017	100	50.5	29.5	11.5	8.5
2018	100	49.8	31	10.5	8.7

* כולל פיצויים צד ג'.
 ** כולל שיפוי אוצר.
 *** לפי סעיף 32 לחוק.

7 שיעור זה שונה במקצת מהשיעור שצוין בסעיף הקודם, שכן גביית דמי ביטוח לאומי בלוח זה כוללת את שיפוי האוצר.

ההסבר לעלייה החדה בהשתתפות הממשלה ב-2016-2018 נעוץ בתיקון בסעיף 32 לחוק שעשה האוצר ב-2016, ולפיו שיעור הקצבת האוצר לענפי הביטוח בביטוח הלאומי השתנה ונקבע כאחוז מהתקבולים. הקצבת האוצר חושבה בשנים אלה כשיעור מסך גביית הביטוח הלאומי (כולל שיפוי אוצר המדינה) בתוספת הקצבה מיוחדת בעבור תשלומי האשפוז בכ-3 מיליון ש"ח ומקדם דמוגרפי (מקדם המתחשב בשיעור הגידול הצפוי באוכלוסייה) – האמור להעלות את ההקצבות לזיקנה ולסיעוד. גם התקבולים מריבית עלו ב-2018 בשיעור של 1.3%.

לנוכח הגידול החד בהשתתפות הממשלה כאמור, ירד חלקו של המרכיב העיקרי – דמי ביטוח לאומי – מ-52.7% ב-2015 ל-49.8% ב-2018, ובמקביל עלה חלקה של הממשלה בשנים אלה מ-24.7% ל-31.0%.

עודפים, גרעונות ורזרבות כספיות

בהתעלם מהכנסות מריבית על השקעות המוסד, נוצר ב-2018 עודף של 3.1 מיליארד ש"ח, הגבוה מהעודף שהיה ב-2017 (1.6 מיליארד ש"ח) (לוח 9). העלייה בעודף היא בעיקר תוצאה של העלייה בעודף בענף הילדים, מ-6.5 ל-8.4 מיליארד ש"ח בין שתי השנים. אם מביאים בחשבון את תקבולי הריבית, הסתכמה הפעילות הכספית של הביטוח הלאומי ב-2018 בעודף גבוה יותר, של כ-11.1 מיליארד ש"ח – בדומה ל-2017, שבה העודף היה 9.5 מיליארד ש"ח.

לוח 9: עודפים וגרעונות בענפי הביטוח הלאומי (מיליוני ש"ח). מחירים שוטפים, 2014-2018

עם ריבית					ללא ריבית					ענף ביטוח
2018	2017	2016	2015	2014	2018	2017	2016	2015	2014	
11,130	9,544	10,239	5,467	3,637	3,133	1,648	2,630	-2,214	-4,175	סך הכל
4,351	4,044	2,623	-2,031	-1,583	1,826	1,555	239	-4,520	-4,233	אזרח ותיק ושאימים
-4,248	-3,151	-3,313	-5,188	-4,958	-4,171	-3,209	-3,380	-5,295	-5,043	נכות כללית
2,138	1,992	1,515	-22	-640	2,006	1,919	1,499	-22	-640	נפגעי עבודה
3,397	3,013	2,472	-2,684	-2,724	3,182	2,886	2,432	-2,736	-2,771	אמהות
8,476	6,491	9,965	20,245	19,204	3,900	1,730	5,266	15,528	14,480	ילדים
-223	-258	-405	-1,491	-2,498	-223	258	-462	-1,491	-2,498	אבטלה
-5,070	-4,608	-4,184	-3,749	-3,530	-4,969	-4,682	-4,273	-3,823	-3,596	סיעוד
2,309	2,021	1,566	387	365	1,938	1,707	1,309	145	126	אחר